

VIGILIA

45. évf. 10. szám

1980. október hó

Lékai László bíboros: **Három évtized**

Miklós Imre: **Harminc esztendővel
a megállapodás után**

Cserháti József püspök: **Tovább a nyitott utakon**

Bíró Imre: **Harminc esztendő
a párbeszéd útján**

Hetényi Varga Károly: **Uhl Antal**

Korzenszky Richárd: **A fiatal József Attila világérzése**

Nagy Sz. Péter: **Gelléri Andor Endréről**

Kipke Tamás: **A magyar
dokumentum-játéfilmek**

Csernák Árpád: **Bartkauz, a zongorista (elbeszélés)**

Pusztai Sándor, Major-Zala Lajos és Galambosi László **versei**

Eukarisztia és keresztény egység — Rónay László: Weöres Sándor:

Ének a határtalanról — Szabados György: Hogyan tanítsuk

korunk zenéjét? — Ambrus Katalin: Apokalipszis most

Balogh Tibor: Sarkadi Imre színműve Miskolcon

R. B.: Magyar zsoltárok — R. L.: Hanglemezek

Précis: français, deutsch, English

LÉKAI LÁSZLÓ	Három évtized — — — — — — — — — —	649
CSERHÁTI JÓZSEF	Tovább a nyitott utakon — — — — — — — — — —	651
MIKLÓS IMRE	Harminc esztendővel a megállapodás után — — — — —	660
BÍRÓ IMRE	Harminc esztendő a párbeszéd útján — — — — —	665
GALAMBOSI LÁSZLÓ	Zsupphajú műhelyemben, Meggyfa, Rózsafényben, Tanító (versek) — — — — — — — — — —	670
HETENYI V. KÁROLY	Uhl Antal — — — — — — — — — —	671
PUSZTA SÁNDOR	Szeptemberi ámulás (versek) — — — — — — — — — —	680
NAGY SZ. PÉTER	Az idilltől az abszurdig, Gelléri Andor Endréről — — — — —	682
KORZENSZKY RICHÁRD	A fiatal József Attila világerzése. A <i>Hangya</i> című költeményről — — — — — — — — — —	689
KIPKE TAMÁS	A valóság hitele. A magyar dokumentum-játékfilmek — — — — —	694
MÓSER ZOLTÁN	Röntgen kottával. Levél Annának — — — — — — — — — —	697
MAJOR-ZALA LAJOS	Versei — — — — — — — — — —	699
CSERNÁK ÁRPAD	Bartkautz, a zongorista (elbeszélés) — — — — — — — — — —	701
KOVÁCS GÁBOR	Sámson, A hálátlan (versek) — — — — — — — — — —	703

NAPLÓ

L. L.: Eukarisztia és keresztény egység — 704; *Rónay László*: Weöres Sándor: Ének a határtalanról — 705; R. B.: Magyar zsoltárok — 707; *Szabados György*: Hogyan tanítsuk korunk zenéjét? — 708; R. L.: Hanglemezek — 710; *Ambrus Katalin*: Apokalipszis most — 711; R. J.: Beszélgetés Hitchcockról — 713; *Székelly László*: Nagy Imre: Följegyzések — 714; *Tóth Sándor*: Geszler Mária kiállítása — 716; *Balogh Tibor*: Ház a város mellett. Sarkadi Imre színműve Miskolcon — 717; Idegen nyelvű *tartalomjegyzék* — 719; *Tájékozódás* lapunk hátsó belső és külső borítóján.

Főszerkesztő: HEGYI BÉLA

Felelős kiadó: VÁRKONYI IMRE

Laptulajdonos: Actio Catholica

Szerkesztőség és Kiadóhivatali ügyintézés: Budapest V., Kossuth Lajos u. 1. Telefon: 173-438, 173-933. Postacím: 1364 Budapest, Pf. 111. Terjesztő, előfizetési és templomi árusítás: Vigilia kiadóhivatala, árusítja a Magyar Posta is. A Vigilia csekszámla száma: OTP 37.343—VII. Hazai előfizetések külföldre: Posta Központi Hírlapiroda, Budapest V., József Nádor tér 1. Postacím: 1900 Budapest. Külföldön terjesztő a Kultúra Könyv- és Hírlap Külkereskedelmi Vállalat, H-1389 Epest, Pf. 149. Nyugati országokban az évi előfizetési ár: 18,50 USA dollár, vagy ennek megfelelő összegű más pénznem. Átutalható a Magyar Nemzeti Bankhoz (H-1850 Budapest) a Kultúra 024-7. sz. csekkzámlájára, feltüntetve, hogy az előfizetés a Vigilia című lapra vonatkozik. A szocialista országokban előfizethető a helyi postahivatalokban is. Egyes szám ára: 16,— Ft. Előfizetés: egy évre 180,— Ft, félévre: 90,— Ft, negyedévre: 45,— Ft. Megjelenik minden hónap elején. Index-szám: 26.921 HU ISSN 0042—6024.

ZENE

Hogyan tanítsuk korunk zenéjét?

„A művészet egészséges, fejlődése kerül veszélybe, ha a művészet tanítói messze elmaradnak a művészet gyakorlóitól” — idézi Szabó Csaba Brian Dennis-t, fontos kis könyvében, a *Hogyan tanítsuk korunk zenéjét* című, 1977-ben Bukarestben, a Kritérion Kiadónál megjelent kötetben. A könyvecske, mely kottaképekkel együtt sem több 114 oldalnál, igyekszik törleszteni azt az adóságot, amit az idézet — és valójában mindnyájunk érdeke — korunk zene-pedagógiájával szemben támaszt, s ami alól kibújni egyre kevésbé lehet.

Szabót maga a problematika izgatja, mégpedig — zeneszerző lévén — vele-jéig, s így szövege, mely egy-két megjegyzését, ellenvéleményét, kiemelését kivéve végeredményben három kortárs zeneszerző módszerének alapos ismertetése, hallatlanul izgalmas olvasmány, még akkor is, ha tárgyunk immár napi gondjait, nevezetesen: a mai zenei alkotó ösztön elítélet-mentes ébresztését a gyermekkorban, teljességében nem oldja meg.

Nyilván nem is akarja. Nem is tudná. A célja sem ez. Inkább kötelességszerűen találja fel a három próbálkozást: a svéd Lars Edlundét (*Új Módszer* 1963), az angol Brian Dennis-ét (*Kísérleti zene az iskolákban*, 1970), és a kérdéssel legtöbbször foglalkozó kanadai R. Murray Schafer-ét (*Zeneszerző az osztályban*, 1965; *Hangtisztítás*, 1967; *Az új hangkép*, 1969; *Mikor a szavak énekelnek*, 1970) — kellő atmoszférát teremtve egy témához, mely önmagában bizony eléggé száraz. Ám ez a kötelességtudat (és nyilván személyes kedv) nagy hiányt pótol: ujjnyira szűkíti a gond hiatusát, s ha meg is marad az ujjnyi rés — növekvő léghuzattal —, legalább ezen a téren is történik valami, valami, amiből elindulni, amit elvetni, avagy tovább tapasztalni lehet.

A kötetben ismertetetteknek elsősorban az ad kétségtelen hitelt — miként azt Szabó Csaba is hangsúlyozza —, hogy a gyakorlatban már kipróbált módszerek. Lars Edlundé a „legkonzervatívabb”, hiszen ő a nem dūr-moll zene olvasási problémáit akarja csupán megragadni és válaszolni megfelelő, részletes módszert ajánlani. Érzésem szerint ez a módszer — bár vannak adott esetben használható elemei — egészében nem hoz újat, s legfeljebb Webern-jé, illetve Boulez korai időszakáig bezárólag alkalmazható. Mindez azonban egy pedáns relatív szolmizáció alapján történő ének- és kottaolvasási készséggel sem nehezebb. Napjaink zenéjének alkotói, lejegyzési és előadói alapproblémái azonban sokkal szélesebbek és mélyebbek ennél az ajánlatnál, korunk zenéje nem itt tart.

Brian Dennis viszont már jól ismeri — mert érezhetően meg is élte — a mai zenének, a mai zene oktatásának és a zene mai tanulásának háromfelé szakadt, egymástól sajnálatosan elárvódott világát, ezt a beteg helyzetet, amit a legkitűnőbb, s talán egyetlen valóságos barométeren mér — az új korba születetteken, a kész helyzetet már adottan élőkön: a gyermekközösségen. Dennis jó hivatkozása lehetne Françoise Dolto, aki úgy tartja, „a gyermekek, akiknek a születésük pillanatában ugyanaz az intelligenciájuk, mint harmincéves korukban...” —, ám mintha mindezt maga is ugyanolyan jól tudná, fölvezolvá a képletet, így ír: „Kartársaim közül nagyon kevesen lelkessednek azokért a zeneórákért, amelyeket az iskolában kellett hallgatniok. Az a tény, hogy hallgatni *kényszerültek* ezt vagy azt a zenedarabot, sok esetben évekre késleltette a zene iránti valódi (sic!) érdeklődés kialakulását. Semmi kétség, az elmúlt néhány évben jelentős haladást értünk el, de a kényszerű audició és a hagyományos írásmód tanulása mindig komorságot okozott és gyakran most is azt okoz. Szándékom, hogy bevezessek egy sor változatos tevékenységet, ami által a zeneóra, sok más eredménye mellett, minden résztvevő gyerekben felkelti az élő kísérlet és a *közösségi tevékenység* érzését.” Igen, mert ezt is, mint min-

dent ezen a világon, élni kell. A művészi érzék, a zenei képesség mindnyájunk teljes emberségének sajátja, s ha egy „reál”, tehát „non-humán” korban, annak kibontakozása helyén nem marad más, mint ideig-óráig fájó vákuum, hamar meglátjuk a szomorú eredményt, tudjuk, mi a vákuumok holtbiztos sorsa.

Dennis, ajánlott módszerében immár a csendből, tehát a permanens emberi képességből indul el, nagy súlyt helyezve az improvizatív, szabadon rögtönző kifejezésre, az improvizatív kifejezés legtöbbször teljesen eredeti, megfelelő jelölésére (notáció), és a szinte elemien egyszerű alkotó munkára. Nála egyértelműen található már a kitűnő képességű, de művészetében elmagányosodó egyén, és a néhai („népi”) alkotásokat termő, de felbomlott közösségi kultúra, tehát az ún. műzene és az ún. népzene mai probléma-halmazának feloldása, a feloldás e kényszerének már gyermekkori szükségessége és szükségszerűsége. Kerüljük a túlságosan szokványos tanzenét — írja, és nem zárkózik el például a Modern Jazz Quartett lemezeinek hallgatása elől sem. A legszimpatikusabb, egyben legátgondoltabb ötlete pedig: kísérlet a lemezzel hallgatott zene grafikai ábrázolására, ami már egyértelműen a zene (mint időbeli dolog) térbeli mozgásának megérzésére ösztönöz.

Amíg Dennis az érzékekhez, a tudatunk alatt, fölött és mögött levőhöz fordul antropologikus jóhiszeműséggel, addig R. Murray Schafer tipikus racionalista, annak minden erényével és hátrány-morzsaival. Erényei valójában egyeznek Dennis módszerével, ám a folytonos logizálás, az érezhetően technicista beállítottságú szemlélet — zeneművészetről, zenepedagógiáról, gyermekekről lévén szó —, hatalmas tudásanyaga és a korszerű iránti affinitása ellenére, kissé merevvé, fontoskodóvá teszi módszerét, méhében hordva az oktatási gyakorlat legnagyobb rémét, az elidegenlést; észrevétlenül átmentve ezzel a csőd újratermelésének lehetőségét. S mindezt korunknak abból a talán még igazában fel sem fogott tévedéséből fakadóan, hogy nem ismer határokat, jelen esetben az ember lelki

természetét. Ami persze mind gondolatilag, mind módszertanilag, tehát mind az arányban, mind pedig a mértékben eleve megalapozatlanná tesz egy elképzelést, meddővé egy mégoly jó próbálkozást is. Mert ahogyan például a zajt kezeli (ti., hogy „minden hang vagy interferencia, amely akadályozza vagy útját állja valamely üzenet — sic! — appercipiálásának, zajnak tekintendő”), az valójában visszajára fordított telitalálat, hiszen szemléletében a formát és az eszközt véve alapul, akaratlanul kimondja a lényegét, épp azt, hogy nincsen üzenet, hogy napjaink igazi művészi gondja végül is nem a formák és stílusok összehasonlító vizsgálatában található meg, hanem magában az üzenet-hiányban, vagyis az üzenet felfogásának, s így kimondásának képtelenségében.

S éppen ez az, ami Schafer munkálkodásának legfőbb erényét, a mai vokális zene tanítására való törekvését is gyengíti. Látványos táblázattal mutatja ugyan be, hogy a primitív kultúráktól a reneszánszok át napjainkig hogyan váltotta fel az énekes zenét az eszközös muzsika, de őszintén szólva, hiába minden, ha nem szól az elnémulás okáról — ma, amikor magából az emberből és legfőképpen a gyermekből más muzsika kívánczolna, s amikor éppen ez a belső feszültség az, ami a mai zenét nehezen énekelte.

Etikus esztétikum, közös és erős érzelmek, indulatok nélkül nem születik sem közösségi, sem egyéni „magas” zeneművészet, a némaság felszákítása pedig csak illúzió. Szabó Csaba, úgy látszik, jobban érzi Erdélyből a gondok lényegét és a megoldás, aggasztó szükségességét, mint mi, hogy mindezt tollára vette, a kiadó pedig, hogy — immár három éve — kiadta. Az mindenesetre világos: igazi, teljes zenei megújulás csak az éneklő ember által lehetséges, s miként Szabó előszavában kiemeli, „leginkább arra kell figyelniünk, hogy miként tanítják a zenét Csikkarcfalván”.

És Budapesten? Miként tanítják? S mit énekelnek itt az emberek?

SZABADOS GYÖRGY